

פרייזמן, י"ן ("דני", "פריש")

בן ישעיהו ודבורה. נולד ביום י"ז באייר תש"ג (22.5.1943) בתל-אביב. אחרי שסיים את בית-החינוך על-שם א"ד גורדון למד בבית-הספר התיכון העירוני ה'. מכיתה ה' בבית-הספר היסודי ועד לסיום לימודיו התיכוניים השתייך ל"התנועה המאוחדת". בשנות לימודיו בבית-הספר התיכון היה מדריך-התנועה ומרכז-העדה. ראוי לציין כי עבודת-הגמר שלו בבית-הספר התיכון היתה בפסיקה ונושאה — כורים גרעיניים;

דברי-הערכה רבים הובעו על עבודה זו. ביולי 1961 התחיל את שירותו בצה"ל במסגרת נח"ל בגרעין "צורים". אחרי שסיים את תקופת-השירות עשה שנה תמימה בהכשרה חקלאית בקבוצת כנרת. לאחר-מכן נתן את שירותו כמחצית השנה בנח"ל מוצנח ואז עבר יחד עם חבריו לעין-גדי לשירות ללא תשלום. הוא היה בין העובדים המומחים והאחראיים בענף-התמרים מאז קיבל את הכשרתו בכנרת. בכל תקופות היותו חבר גרעין (בשירות, בקבוצת כנרת, בצנחנים ובעין-גדי), שימש בתפקידים מרכזיים ואת אלה מילא באחריות מרובה. בעין-גדי שהה עד סוף שנת תשכ"ד, המועד אשר בו התחיל את לימודיו באוניברסיטה העברית בירושלים בפקולטה למתימטיקה ולמדעי-הטבע. את לימודיו האוניברסיטאיים סיים בהצטיינות, אך את התואר B.Sc לא זכה לקבל לידיו, כי תואר זה הוענק לו לאחר נפלו. גם בבית-הספר לחינוך של האוניברסיטה למד בשנת תשכ"ז ובהצלחה עמד בבחינותיו. שנה אחת שימש במשרה חלקית כמורה למתימטיקה בבית-הספר שליד תש"ש בירושלים. מהיר תפיסה, בעל-זכרון למופת ומעמיק-מחשבה. היה קל-

העט ואוהב-ספר וראייה לכך — עזבונו המכיל שירים, סיפורים ורשימות מימי-ילדותו. ער היה לענייני חברה ובהתעניינות מרובה עקב תמיד אחרי כל המתרחש. בעין פקוחה היה רואה כל עניין ובהגיונו הבהיר והבריא ניתח אותו. טוב-לב היה, האיך פניו לכל והליכותיו היו נעימות וצנועות. רחש כבוד לזולת ונכון היה לתת עזרה לכל אדם — ועל אלה אהוב היה על יודעיו וכל המשתייכים לחברתו כיבדוהו. את הארץ הכיר יפה מטיווליו המרובים וכתוצאה מהשתתפותו בצעדות. אחרי ששחרר מן הצבא היה יוצא מדי פעם למילואים ובמסגרת זו נמצא גם במלחמת ששת הימים, אשר כל תפקיד ומשימה בה היה מקבל באהבה וברצון, כי מסור היה לצה"ל ועל כן אהוב היה על כל חיילי-הפלוגה. אך ביום השני לקרבות, הוא כ"ז באייר תשכ"ז (6.6.1967), נפל בקרב שנערך בירושלים בשעת טיהור בתים מכוחות-האויב ליד שער שכם שמול החומה. הניח אשה. הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי שעל הר-הרצל בירושלים. לזכרו של דן הוקמו מפעלים שונים: שמו מתנוסס בחדר-הפיסיקה שבאוניברסיטה העברית בירושלים. על-ידי בית-הספר התיכון ה' בתל-אביב ניטע, בשיתוף העירייה והמשפחה, "גן הלוחמים" הנושא את שמו. באולם הספרייה שבמוסד הוקדש לזכרו ארון המכיל ספרים על הציונות, תנועת העבודה, העלייה וההתיישבות ובכל ספר — תוית EX LIBRIS מתאימה. בקבוצת עין-גדי, אשר לה היה דן קשור ימים רבים כחבר גרעין "צורים", נקבע לוח-זכרון על שמו. באיזור מודיעין ניטעה על-ידי ידידים ובני-משפחה חורשה בת אלף עצים לזכרו. שלושה ילדים, ילדי חברים של דן ושל המשפחה, נקראו על שמו. הפרופ' עזריאל לוי מן האוניברסיטה העברית בירושלים הקדיש פרק מעבודת-המחקר שלו הנקראת "מבוא לאנליזה מודרנית" לששה מתלמידי המכון למתימטיקה, אשר נפלו על הגנת המולדת — ודן ביניהם. הוריו הוציאו ספר לזכרו בשם "דני" המכיל בין השאר חומר מעזבונו. ב"ניצונים", בטאון תלמידי בית-הספר התיכון העירוני ה', הועלה זכרו. שמו הוזכר בספר "ירושלים של צנחנים" בהוצאת מפקדת הצנחנים. גם בספר "מאירות גברו" של מפקדת הצנחנים הוקדש עמוד לתולדותיו ולתיאור קרבו האחרון. גם ב"נזכור", שבהוצאת האוניברסיטה העברית בירושלים והסתדרות הסטודנטים שבה, בעריכת יהודה האזרחי, הובאו תולדותיו ותיאור הקרב האחרון שלו. בילקוט העזבונות של הבנים שנפלו במערכות-ישראל — "גילי אש", כרך ד' — הובא מעזבונו.

א

תל-אביב. יולי 1958

מחר יוצאת העדה לימי-עבודה לכפר-עזה. עשיתי כבר את כל ההכנות הנפשיות לזה שתאמרו לי לאו! אבל אני מקווה שלא יהיה צורך בהן. הסיבה פשוטה: ימי-עבודה אלה נועדו „לכסות“ את הטיוול למכתשים שיעלה כסף רב ולא יהא זה הוגן, לצערי, שכל החבר'ה יעבדו במשק ואני אשב כאן בעיר ואהנה משכר-עמלם. חוץ מזה: רחמנות עלי! מה אעשה בעיר כשכל החבר'ה נמצאים במחנה (כולל דודו, גבי וגם מוקי!)

נ"ב. בין אם תשובתכם חיובית או לא, העירו אותי מחר בשעה 7.00. אם כן — אספיק לעשות את ההכנות ולהגיע בזמן, אם לא — אספיק להתאבל!

ב

8.6.1962

ביום חפשי כגון זה שהיה לנו היום או יהיה לנו מחר מנהלים החבר'ה וויכוחים אין-סופיים על אותו מספר של נושאים. בין היתר הסימפוזיון על בנות, קולנוע, ספורט וכדומה, שהם הממוצע המקובל, משתרבב מפעם לפעם גם וויכוח קצת יותר רציני. כיוון שבין החבר'ה המתאמנים כאן נמצאים גם מדריכים בתנועה נסב הוויכוח היום על התנועה, בעיית-הדרכה, מדריכים וכו'. נושא זה קסם לי במיוחד („תורשה“?). הרושם הכללי שהתקבל היה עגום מאד. מדריכים הנמצאים ב„קנים“, שנחשבים „לקנים“ הטובים בתנועות (כמו קרית-חיים) קובלים על מצב בלתי-נסבל בין החניכים הצעירים — ובעיקר המתבגרים (גיל בית-ספר תיכון לערך). לדעתי, הפתרון היחיד לבעיית אלה הוא הדרכה של מדריכים מוכשרים לתפקיד זה (ולא סתם אותו ערב-רב שהגרעינים שולחים עתה), מדריכים בעלי גישה חינוכית מתאימה, הכשרה יסודית, אישיות וכושר-השפעה על חניכים ובעלי מופת אישי. הדרכה כזאת היא התנאי היסודי וההכרחי להרמת קרנן של תנועות-הנוער (וכמובן גם של התנועה הקיבוצית). וכך היא עשויה להביא לידי שינוי האווירה הכללית.

ג

9.10.1962

כנרת 1962
יום-הכיפורים עבר עלינו בלי להשאיר רושם מיוחד. למעשה אני מצטער למדי שהיום עבר בצורה כל כך פשוטה ושכיחה. היה מזור אילו הייתי מתחיל השנה לצום בלא שום הכנה מוקדמת, אך גם להעביר את יום-הכיפורים בלא שום ציון, פרט להשבתת העבודה, גם זה נראה לי כחוסר שייכות לעם כולו, במידה מסויימת. יום-כיפורים שבו אוכלים בתדר-האוכל ארוחה חגיגית נראה לי כמין ניתוק מכל אותם הצמים והמתפללים אותה שעה. — — — אנחנו נמצאים במין ערבוב שיסודו, לדעתי, בקשר שבין הדת לבין המסורת וההיסטוריה שלנו. אין באפשרותנו או בזכותנו להינתק מהאחרונים, אך את הראשון קשה לנו לקבל וכאן אנו עומדים בפני מעגל קסמים.

ד

עין גדי, 8.12.1962

שבוע זה חלף במהירות רבה עוד יותר מקודמו. ממש קשה להאמין שהיו אלו שבע יממות תמימות שחלפו מהר כל כך — הרבה עשיתי בהן אך כל כך מעט הספקתי.

— — —

כפי שציינתי בתחילת המכתב — עשיתי השבוע הרבה (מבחינת העבודה) והספקתי מעט (מבחינת הלימודים). זמן חפשי יש לי יותר מאשר בכנרת והספקתי במרוצת השבוע לגמור כמה וכמה ספרים מעניינים — אך הלימוד עצמו הולך באטיות. כרגע, למשל, אני קורא ארבעה ספרים בבת אחת. כספרי-קריאה אני קורא „בשר ורוח“ (מאת סופר הולנדי, על חיי רופאים — ככה ככה); „איסטרטגיה של גישה עקיפה“ מאת לידל הארט (מעניין מאד); „מטעים“ (כנ"ל); וכמובן, ספר מתמטיקה! ודאי שפיצול כזה אינו לטובת-העניין אם כי הוא מוסיף גוון ועניין רב לקריאה.

ה

29.12.1962

ספרים אני מצליח לבלוע בקצב די רציני, בעיקר ספרי-לימוד ומעט ספרי-קריאה. מגמת-הלימוד שלי הפוכה ממגמת-הלימוד הכללית. כלומר: תחת להצטמצם בענף מסויים אני מתרחב על פני כל השטחים. כך, למשל, סיימתי עיון בכרך של חוברות „מדע“ (השני מונח על השולחן) ובו גמרתי מאמרים על נושאים שונים — החל ממחצבים בישראל וחיפוש-נפט, דרך החקלאות הקדומה בנגב ועד לבקטריופגים, גדילת גבישים, וניצול אנרגית השמש וכדומה. אלה הם מאמרים בעלי רמה מדעית רצינית ואני ממש נהנה לקראם. כנראה שזו היתה ותישאר „צרתי“ — שאיני מסוגל להצטמצם בנושא אחד אלא מתרחב על פני כל הנושאים המעניינים אותי.

ו

עין גדי, 6.1.1963

אתמול, כאמור, בלינו יפה בטיוול מהמשק לעיר החדשה ערד ואל מפעלי ים-המלח. באנו לערד מפביש סדום—באר-שבע. נכנסנו בנתיב העובר דרך נתל אפעה, העובר דרך מרבצי השיש והפוספטים באיזור (שעליהם מתכוונים לבסס את העיר) דרך ראש-זוהר לערד עצמה. לאחר הסבר במקום, עיון בתערוכה (שוודאי גם אתם הסתכלתם בה) וסיוור בעיר, ירדנו דרך תואי הדרך החדשה לשפך נחל-זוהר אל מפעלי ים-המלח והחברה האמריקאית. עלינו על הסכר הענק הנבנה באמצע-הים ושמענו עליו הסברים מאלפים מפי אחד המדריכים במקום. בסיכום: הטיוול היה מעניין ומרחיב את הדעת. אמא, אמנם תמיד תוכלי לספר שהיית לפני גם בערד, אך ההרגשה הנעימה

והכובשת שאני נמצא באיזור מתפתח והולך, שאני שותף לו ויש לי חלק ביצירת חבל ארץ חדש, הרגשת הראשוניות והחלוציות היא הפעם שלי.

ז

עין גדי 27.4.1963

השבוע היה קצת „מטורף“ מכל הבחינות. יום השואה, מות הנשיא, טביעתן של תשע הנערות ומותה של נערה אחת בטיול בעין-גדי יצרו מין אווירה שבה כל דיבור על מוות נראה טבעי ביותר — וזה כשלעצמו אינו טבעי, במיוחד לגבי חבר'ה כל כך צעירים.

העבודה מתנהלת כרגיל — — — ואני ממשיך לפתח רעיונות שונים בקשר לעבודות במטע. חלקם מנוצלים וחלקם עדיין אינם מנוצלים. (אני מקווה שבעתיד ינוצלו).

כרגיל, אני מתלבט בין כל הספרים שאני רוצה לקרוא וכרגע אני מעיין קצת ב„תמורות בעולם הערבי“ (של כהן), „איסטרטגיה“ (של לידל הארט), מעט פסיקה, וכן אני קורא ספרות יפה (בעיקר ספרי מלחמה וצבא). הבידור העיקרי — סרטים. רואים כאן מכל הסוגים החל ב„בלון האדום“ (סרט לילדים שעוד לא הוצג) דרך „עורות עליך“ (קומדיה מטופשת) ו„אנשי-צמרת“ (סטירה) ועד „על סף-החיים“ של ברגמן, שהשאיר אחריו מועקה רצינית (בייחוד אצל נשים בהריון). הערב צפוי לנו בידור אחר — אסיפת משק בה יערכו בחירות חדשות לוועדות.

ח

אי-שם, 29.6.1963

החבר'ה פה מלאים התרגשות לקראת הצניחה הראשונה. לדעתי, קצת מוקדם מדי להתרגש. ואנחנו (אני ומספר חבר'ה מהגרעין הנמצאים אתי) מודיעים זאת בקול רם, דבר המזכה אותנו בתואר של קריירה, שקטי-מוג וחוקי-עצבים (לא כל כך מדויק לגבי רובנו).

ט

אי-שם, י"ח בתמוז תשכ"ג 10.7.1963

ובכן... צנחתי. סוף סוף יש לי כבר שתי צניחות; אמנם צניחות אלו קרויות בפנינו „צניחות כיה“, כלומר: בלי חגור וציוד — רק אנחנו והמצנח.

קודם כל, כדי להרגיע אתכם, אבא ואמא (יאיר וודאי לא דאג, כיוון שהוא יודע כמה הצניחות הראשונות פשוטות וקלות) — אני בריא ושלם וכל ה„עסק“ הוא הרבה יותר נעים, קל ונוח מהמשוער. אני מקווה שאצליח להתקשר היום הביתה בטלפון כך שגם תשמעו אותי בריא ושלם ולא רק תקראו על כך במכתב. עד יום ו' נצנח עוד שלוש צניחות, אך כנראה שלא נצא לחופשה-השבת אלא נישאר פה ונצנח עוד צניחות ונהפוך לצנחנים מושלמים. (יאיר, תתכונן — עוד מעט אתחיל אני להלעיט אותך בסיפורים על צניחות עד שכל הציובטים שסיפרת לי יחווירו כסיד).

כמעט ושכחתי לציין עוד תאריך היסטורי שחל ממש אתמול יחד עם צניחתי הראשונה. סוף סוף המראתי באוויר. טסתי! הרגשה

נהדרת היא להסתכל מבעד לחלון (או יותר מאוחר, מבעד לדלת) ולהתבונן בבתים קטנטנים, אוטובוסי-גפרורים ושדות המשנים את זייתם עם כל הטייה קטנה; פעם נוטים לשמאל ופעם לימין. הגאה שלמה... כמעט. התענוג האמיתי הוא כאשר המצנח נפתח ואתה נשאר תלוי באוויר בתוך שקט ושלוה בלתי-רגילים. הפחד לפני הצניחה הוא קטן מכל הסיפורים, אך התענוג גדול בהרבה מהמסופר.

י

קורס צניחה — 13.7.1963

שוב אני כותב אליכם מכתב קצר. הפעם, כצנחן וותיק בעל חמש צניחות. כנפיים מבחינה תיאורטית כבר יש לי. מחר מחכות לי עוד שתי צניחות ובכך אגמור את הקורס.

ההרגשה היא קצת פחות נעימה מאשר בשתי הצניחות הראשונות. כפי שצינתי במכתב קודם, הצניחות הראשונות היו „צניחות כיה“ — בלי חגור וציוד. עכשיו אנחנו כבר צונחים כחיילים וותיקים היוצאים ממש לקרבות — נשק, תחמושת, ציוד וכו'.

פה מסביבי נעשות הכנות לצניחה מכל המינים — של מחר. אורזים שקים, בודקים פינים, סוגרים סרטים וכו' וכו' — עושים את כל הקשור באותה דקה של מחר שבה נרחף באוויר. כנראה שאותה הרגשה נפלאה של תעופה, כמו בצניחה הראשונה, שוב לא תחזור, כיוון שעכשיו כל שניה משהותנו באוויר תחפשי קשורה בפעילות בלתי-פוסקת.

אני מצטער שהמכתב שלי יוצא קצת חדגוני. צניחות ושוב צניחות, אך פרט לזאת אין אנו מסוגלים לחשוב כמעט על שום דבר. השיחות, המחשבות — ולגבי מספר חבר'ה אפילו ביעותי-הלילה, כולם הם סביב ציר אחד: הצניחה. שבוע זה חלף לגבינו במהירות שיא. איני זוכר משך-זמן שחלף בקצב כזה; כנראה, בגלל המתח בו אנו מצויים.

את המכתב הבא אני מקוה לכתוב באריכות יותר ועטור כנפיי-צנחן וכובע אדום. עד אז שלום ולהתראות.

יא

אי-שם, 17.8.1963

רק לפני ארבעה ימים הייתי בבית והנה שוב אני יושב בצלו של עץ, נוטל את העט וכותב אליכם הנראים לי מרוחקים, כמרחק של ארבעה שבועות ולא מספר ימים בלבד.

כמו שכתוב בכל הפלקטים והפירוטומים של יום-הצנחן... ועוד באותו לילה יחזרו הצנחנים לחייהם האפורים והשגרתיים. ככה היה זה בדיוק. חזרנו באותו לילה של יום-הצנחן ולמחרת, השכם בבוקר, כבר היינו בדרך לסדרה ושכחנו לחלוטין על אותם היים קלים שחיינו במשך יומיים-שלושה. מצטער אני מאד שלא יכולתי להגיע הביתה באותו יום. פשוט, לא היה זמן פנוי למשך של יותר משלוש שעות — ולבוא הביתה לשעה או לשעה וחצי לא היה כדאי. בלינו ברמת-גן די יפה. מר קריניצי הנכבד דאג לנו יפה לארוחת-צהריים דשנה ותושבי-העיר קיבלו אותנו בצורה הנאה ביותר שאפשר להעלות על

לידינו. כל המהומה הזו היתה אמנם די מבדרת לגבי מספר צנחנים. כמונו שיצאו מן העמדה לשאוף קצת אוויר והסתובבו בקרב ההמון הגועש כמלכים בגדוד. אך למען האמת היה זה „עסק" מאד מזועזע הן מצד האורחים (אם אפשר לקרוא ל„שומרי-העיר" בשם זה) והן מצד המשטרה.

יד

עין גדי, 9.11.1963

הגעתי לעין-גדי בשלום, בשמחה ובששון. במשך שבוע שלם מסיבה רדפה מסיבה: של המשק, של הגרעין, של הגרעין החדש, של ענף התמרים (! ?). משעמם לא היה. העבודה, אמנם, היתה בתחילה משעממת מאד, כיוון שעבדתי בבית-האריזה, ועבודה חד-גונית, בטלנית ומשגעת מזו כמעט שאין (ביחוד שהדבר נעשה בחברת 4 בנות קרקניות). גמרתי עם הבעייה הזו ואני מתחיל שוב להיכנס לענף.

ענף-התמרים הוא הענף המושמץ ביותר במשק. קודם-כל אין הוא מכסה את עצמו — ובמשק רכושני, חמרני כמו עין-גדי זהו בעייה די חמורה. ושנית, האנשים שעבדו בו לא עשו רושם שהם מתאמצים כדי שהעסק יהיה קצת שונה. עכשיו אני מקווה שזה ישתנה קצת. בכל אופן, מצדנו (דוצ'ו ואני) ישנה הנכונות.

בקשתי מליאור שיביא לי ספר מהאוניברסיטה על גידול-תמרים. הוא הביא לי את הספר היחיד שהיה שם (פקולטה לחקלאות) אשר רע ממנו כמעט לא יכולתי לתאר לעצמי. חציו הראשון מספר מעשיות (ב„סלנג" אמריקאי טוב) על ישוב המדבר האמריקאי והפיכתו לעמקים פורחים. (אמא, אל תחשדי — קראתי רק את העמוד הראשון וביתרם דפדפתי — ודלגתי עליהם). בחלק השני, שאליו הגעתי עכשיו, מתוארות פחות או יותר, העבודות בתמרים — ולבסוף מובאים מתכונים למאכלי תמרים שונים!

טו

עין גדי, 30.11.1963

שטפון כמו זה שהתרחש פה יומיים אחרי החתונה לא נראה כאן הרבה שנים. תארו לעצמכם: במשך כל השנה שעברה ירדו פה 35 מ"מ ואילו באותו יום-שטפון נשפכו ארצה 42 מ"מ בשעה וחצי, וזאת — בלי להזכיר את כמויות-המים העצומות ששטפו והגיעו מהרי-חברון. המראה בבוקר היה נהדר: מפלים מכל ההרים סביב, בגבהים של 30—40 מ' ואולי יותר. כל הטופוגרפיה, מבנה השטח והצמחיה של נחל ערוגות ונחל דויד (שאותו עברתם לחופה), השתנתה לחלוטין. ממש אין להכיר! צצו ונחשפו מקומות חדשים והישגים שונו לבלי הכר. עד שלא תצמח העשבייה מחדש, כנראה שהנחלים הללו ימשיכו להיות „ערומים". את הנזקים שנגרמו למשק יעריכו ויסקמו רק היום באסיפה, אך ברור שהם פחות ממה שתואר בעתונות. עד כאן השטפון.

— — —

חזרתי סוף סוף לעבוד בענף-התמרים (מעניין לכמה זמן?), אחרי שהצלחתי (כמעט) לתפוס עמדה רבת-חשיבות בין עובדי גן-הירק. בינתיים נמשכות במשק הרטינות על אופן ניהול ענף-התמרים, ואנחנו ממשיכים להגות רעיונות הנראים לאנשים „מיושבים" כפנטזיות

הדעת. קשה היה לפעמים להאמין שאנחנו נמצאים באותה ארץ שבה נמצאת גם תל-אביב והנוער שלה. משני צדי מסלול-המצעד עמדו אנשים ומחאו כפיים בהתלהבות רבה. — — — אנשים ירדו מבתיהם והביאו לנו קנקני מיץ קר ולימונדה (בעיקר נשים, כמובן) והנוער הרמת-גני מילא את הככר שעברנו בו בפרחים (ממש זרקו עלינו פרחים כאילו הושענו אותם מאויב נורא). אין מה לדבר: ברמת-גן אוהבים את הצנחנים.

יב

איי-שם 24.8.1963

— — — כך הוא בצבא: מסגרת כללית אחידה וחוויות פרטיות המשתנות בהכרח עם השתנות הנסיבות ומתחדשת יום יום, שעה שעה. כיוון שבמכתבים אין אנו מתארים אלא אותה מסגרת כללית או את החוויות שהן הרבה יותר כלליות, נשארים המכתבים די דומים כאילו החיים פה חד-גוניים — דבר שוודאי שאינו נכון.

איי-אפשר לתאר את ההרגשה הנעימה שבלגימת-מים כשהגרון ניחר או בשכיבה פרקדן לאחר מסע בן 60 ק"מ. לצורך תיאורן של חוויות כאלה צריך להיות פיתון, משורר — בעל יכולת לבטא כל זאת. אני נאלץ להסתפק בהסברים הרבה יותר כלליים איך עשינו מסע בן 5 תריסרי ק"מ (יאיר, הזכית פעם לעבור מסלול ארוך כזה בלילה אחד?).

בצענו בינתיים עוד צניחה — הפעם לצרכי תרגיל זו הפעם הראשונה אחרי הקורס שצנחנו. ההרגשה היתה בתחילה קצת לא נעימה, במיוחד בהתחשב בעובדה שצנחתי עם שק חזה ומקל"פ (יאיר, תסביר...) והיתה זו הפעם הראשונה שהצניחה לא היתה לשמה אלא אמצעי — כלומר: הפכנו לצנחנים ממש המשתמשים באוירון לא כתרגיל התגברות על פחד אלא כאמצעי-תחבורה. בכל אופן היתה זו הצניחה הנעימה ביותר שלי (פרט לראשונה, כמובן) ונתנה חשק לעוד אחריה. (אמא, את יכולה להרגע — אף אחד לא נפגע בצניחה זו או באחרות. נרגעת?)

עכשיו אנחנו ממשיכים ל„שחק כחיילים" ובעצם מתקרבים לשיא-המשחק. המאמץ הגופני הולך וגדל (אותי, בינתיים, למרביית-הפלא, אין זה מדיאג בכלל) ואנחנו עולים ברמה המבצעית לדרגות הגבוהות ביותר שאליהן נגיע במשך המחזור — כלומר: האימונים המתקדמים והמורכבים ביותר (מורכבים לא לגבינו, החיילים הפשוטים, אלא לגבי הסגל הגבוה יותר).

יג

ירושלים. 22.9.1963 אימון מתקדם

את החג בליתי אמנם בצורה די מוזנחת ובלא אותה הרגשה נעימה של חגיגות, חולצה לבנה וטיול של חג ברחובות-העיר ובכל זאת עברתי הפעם את התקופה הזאת בצורה יותר „יהודית מסורתית" מאשר איי-פעם. הנני נמצא בחברתם של כמה בחורים דתיים, כך ש„זכיתי" יום יום לקידוש כהלכה ולהתלבט בבעיות של בישול והדלקת אש בחג וכדומה. ייתכן ואצום השנה ביום כיפורים — — — בגלל הלך מחשבה רצינית למדי בנושא זה. מצד שני ראיתי אתמול (ביום-השבת) את הפגנות-השבת של נטורי-קרתא, הנמצאים ממש

ולנו — כעשויים להציל את הענף. לדוגמה — השקאה במים מלוחים שייתכן ותפתור לנו את בעיית העשביה במטע, כיון שתמרים עמידים למלח יותר מגידולים אחרים.

טז

26.1.1964

הפעם באיחור של יום בלבד, אני מתישב (ובשעת-לילה די מאוחרת) כדי לספר לכם על „קורות חיי ופעלי“ במשך השבוע החולף.

וכרגיל, בראשונה מזג האוויר, (אמנם לא הייתי באנגליה אך כחניך הגון של המשטר המנדטורי בארץ אני פותח במזג האוויר). גם השבת היה אצלנו שטפון. אמנם היה זה שטפון קטן ביותר אך הפעם זכיתי לראות את תחילתו. לא היה זה אמנם נדמים ולא גוש מתפרץ, כפי שמתוארת התחלתו של שטפון גדול, אך בכל זאת היה מעניין למדי לראות את קו המים העכורים (מיהשטפון, מלאי סחף ובזק מהרייחברון) מתקדם במהירות ומסיג את גבול המים הנקיים. השבוע יתקבלו חברי הגרעין שלי לחברות. אני הודעתי שעוד איני מעוניין להתקבל — פשוט: עוד לא החלטתי סופית אם אשאר או לא — ולכן אני דוחה בינתיים את פתרון הבעייה.

ייתכן ואקח על עצמי (יחד עם עוד חבר מהגרעין) את עריכת עלון-המשק אחרי שהעורך (שהיה פה במסגרת-הצבא) חזר למשקו. הבעייה תהיה די רצינית, כיון שהנל קבע ל„אפיק“ (זה שם העתון) רמה גבוהה למדי ויהיה קשה לעמוד בה. מה גם שאם ישנם שני עורכים קשה מאד לעצב אופי של העתון. אבל זה, כאמור, עוד לא בא לידי סיכום.

יז

11.2.1964

ובכן עבדתי בהוצאת חטרים. זוהי עבודה הנעשית בפטיש ובאיזמל גדול כשאחד משני העובדים מחזיק באיזמל ומכוונו והשני מכה. כיוון שהעובד אתי הלך לרגע, ניסיתי להכות ולכוון גם יחד (דבר שעשיתיו מספר פעמים קודם). הפעם התחלק הפטיש מידי ובשעת-כך נצבטה בין הפטיש והאיזמל. התוצאה היתה שהאצבע ליד הצפורן נמעה במקצת. עליתי לחובשת והיא שלחה אותי לבאר-שבע, לתפור. נסעתי מיד באוטובוס וליד בית-החולים כבר עמד מוכן הטנדר שלקח אותי חזרה למשק. כל ה„עסק“ לא נמשך הרבה זמן. היתה זו הרגשה מאד מוזרה להרגיש (הרופא הרדים היטב את האצבע) כיצד תופרים... אגב, כששכבתי על השולחן והסתכלתי איך הוא מנקה ומוריד את הצפורן שאל אותי הרופא אם אני יהודי. כשתמהתי על השאלה ענה שיהודים בדרך כלל צועקים ומפחדים להסתכל. מה דעתכם? (כמעט אמרתי לו שהוא אנטישמי).

יח

30.6.1964

„הזמן קצר והמלאכה מרובה“, אומר פתגם חז"ל — ואכן כך הוא הדבר במדויק אתי. אנסה לתת לכם תמונה קצרה ומרפרפת מאד על מעשי כאן. החומר רב כל כך עד שאיני יודע מאין להתחיל. האמת היא שאולי היה דרוש כאן איש בעל ידיעות ונסיון רבים יותר כיוון שהבעייות הן עצומות!

בראש וראשונה יש לזכור שאלו הן שלוש קבוצות נפרדות כמעט עוינות אשר לחלק מהם זוהי פגישה ראשונה עם תנאי מחנה ועבודה. שנית — אני אמנם נהייתי מתחילה ממעמד חוקי ורב-רושם כמדריך, אבל את יכולת ההשפעה האישית, הכושר להביא אותם לכך שיעשו מרצונם מה שאני רוצה — מעמד כזה של סמכות מוסרית ואוטוריטה עליונה אני זוכה לו רק עכשיו. הילדים מפונקים בצורה מדהימה ומביהלה כמעט. (ברור שגם ביניהם רב מאד החומר הטוב אבל את מריטת העצבים למדריך גורמים דווקא הגרועים). יום-העבודה שלהם נמשך 6 שעות וכולל איחור מובן לעבודה, ארוחת-בוקר, נסיעות הלוך ושוב וכמו כן קצת עבודה. הצרה היא שגם תנאי-קיסנה כאלה הם קצת יותר מדי ל„דור הטרוניסטור“ של ימינו.

אודה על האמת, מעולם לא הבנתי את הכינוי „דור האספרסו“ ולא ירדתי לסוף משמעו. לדעתי, הרבה יותר קולע יהיה „דור הטרוניסטור“. מתוך 43 הילדים הנמצאים תחת השגחתי כ-15 הם בעלי טרוניסטורים והמכשירים הללו צורחים יום ולילה, בוקר וערב. כמובן, כשהם מדברים, משוחחים או שרים אין הם טורחים להשקיט את המכשיר אלא צועקים מעליו ומשתדלים בכל כוחם להתגבר עליו. התוצאה — רעש איום ונורא (שכמעט גרם לי להתקפת-עצבים) והרגלי-צעקנות איומים לכל הנמצאים באיזור.

בעיית חינוכיות כבודת-משקל צצות אצלי בכל רגע, ואני מחליט החלטות שונות ועורך נסיונות שונים. ילד אחד טוען שגנבו (!) ממנו שתי קופסאות סיגריות (!) ומה יכול אני לעשות אם ב„נוער לנוער“ מרשים להם לעשן והבעייה מוטלת לפני? קבוצת-בנות משכנעות עצמן באמצע העבודה שהן מתעלפות ומתמוטטות ומנסות מאד לשכנע גם אותי בכך. קבוצת-בנים משתלטת על בן אחד ומדכאה אותו עד עפר ואני צריך להכניס בו חוט-שדרה ואופי ולשכנע אותו להתמיד ולעזוב את חדרם המשותף. קבוצת-בנים מביאה חפיסת קלפים (!) אשר חרמתי — ועוד כהנה וכהנה. אמנם כל העסק הזה מעניין מאד ונותן לי סיפוק (לעתים) — אך הוא מתיש מאד הן מבחינה גופנית והן (ובעיקר) מבחינה נפשית. לפעמים מקפץ בתוכי שד קטן וחוקר ושואל: נו, אילו היית יודע מה זה, הייתי יוצא?

עד כאן על קצה-המזלג מהבעייות הנצבות ועומדות בפני יום יום ורגע רגע. התנאים הפיסיים גם הם אינם אידאליים: 16 בנים באולם גדול אחד (היו 21).

העבודה מתחילה בשעה 4 בבוקר (ולגבי ב-3.30) — וכל היום כולו רצוף בעיית וסידורים.

בְּכוֹרֵי שִׁיר

אֲנִיּוֹת שֶׁל מַעֲפִילִים

אֲנִיּוֹת שֶׁל מַעֲפִילִים
מַפְלִיגוֹת עָלַי יָמִים –
וּפְתַע סַעְרָה קָמָה
לְהִטְבִּיעַן מְאִימָה.

חֲרָדוֹ הַמַּעֲפִילִים מַעֲט –
אֵךְ זֶה לְרַגַע קָט.
בְּרַגְשׁ נִשְׂאוֹ תַפְלָתָם
לְאֲשֶׁר מִיַּד יוֹד הַצִּילָם.

נִדְמָה, כִּי לְסַעְרָה אֵין סוּף –
אֲבָל פְּתָאם נִרְאָה הַחוּף!

1951

מִתְרוֹצֵץ מִלְאֵף הַקָּרֵב

מִתְרוֹצֵץ מִלְאֵף הַקָּרֵב
הֵלֶךְ וְרוּץ, הֵלֶךְ וְשׁוֹב...
מִתְרוֹצֵץ מִלְאֵף הַקָּרֵב –
אֵין מְנוּחַ לוֹ לְרַב.

בְּקוֹרִיאָה אֲרוּחָה לוֹ
וְלִינָה בְּהַדוּר-סִין.
בְּקָר – אֲצַל מֵאוֹ מֵאוֹ
וְעָרְבוּ בְּקַפְרִיסִין.

וַיִּנְפְּנָה חֲרָבוֹ עָלָיו
זֶה מִלְאֵף יוֹד וּמִשְׁחִית,
אֵךְ מוּלוֹ נִשָּׂא קוֹלָנוּ –
לֹא נַחַת מִלְּהַבִּיט.

כִּי רוֹדֵן יִשְׁקַע בְּבֶץ
לֹא יוֹסִיף לְעֵלוֹת מִשָּׁם;
יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹם יִחַפֵּץ
וְאַחֲנֶה בֵּין עַם לְעַם.

1956

שְׁנִיִּים

שְׁנִיִּים הֵמָּה, שְׁנִיִּים:
הַכָּלֵב הַנוֹבֵחַ אֶל מוּל הַשָּׁמַיִם
וְזֶה הָאָדָם הַרוֹצֵחַ לְשָׁנוֹת
סְדְרֵי אֶלְפֵי דוֹרוֹת
כְּאַחַת. רְחוּקִים הֵם וְקָרוּבִים:
שְׁנִיָּהֶם, שְׁנִיָּהֶם מְנַסִּים
לְהַשִּׁיג אֶת הַבְּלִיתִי-מִשָּׁג לְעוֹלָם –
גַּם הַחַיָּה, גַּם הָאָדָם:

הַכָּלֵב הַמְבַקֵּשׁ לְהַפִּיל מוֹרָא
עַל הַלְבָנָה הַנִּשְׂאָת, הַרְמָה,
וְהָאָדָם, אֲשֶׁר מוֹצֵא לוֹ מִסְחִי,
רוֹצֵחַ לְהַדְמוֹת לְטַבַּע הַנִּצְחִי.

1956

הָאָדָמָה בּוֹכָה

הָאָדָמָה בּוֹכָה,
בּוֹכָה בְּמִסְתָּרִים,
וְעַל בְּנִיָּה נֶאֱנַחָה,
הַמְתִּים כְּגַבּוֹרִים,
כִּי שׁוֹפְכִים הֵם אֶת דָּמָם
לְמַעַנָּה – אִמָּם.

יוֹם תָּמִים עָבְדוּ, טְרָחוּ
וּבְלִיל הֵם שׁוֹמְרִים –
וּבְמֹותָם לֹא נֶאֱנַחוּ
וּמֵתוּ כְּגַבּוֹרִים.

הָאָדָמָה בּוֹכָה,
בּוֹכָה בְּמִסְתָּרִים,
וְעַל בְּנִיָּה נֶאֱנַחָה
עַל צָבָאִם, צָבָא גַבּוֹרִים.

1953

אין בלִבִּי עָלִיו

אין בלִבִּי עָלִיו,
על אֹתוֹ חֵיל לֹחֶם
הָרוֹבֵץ בַּפֶּחַד רַב
מוֹל עֲזָה אוֹ מוֹל קוֹסִים.

אין בלִבִּי עָלִיו
שֶׁכִּדוֹרוֹ פָּצְעָנִי,
כִּי הוּא וְחִבְרִיו
פָּגְזוּם הוּא שְׁפָנְעָנִי.

כַּחֲלָיִים מְשֻׁדָּה הֶקְרַב
עָלוּ לִפְנֵי כֶּסֶף רוּעִים
וְתוֹנוֹ עַל רִשְׁעֵי רַב
הַשׁוֹרֵר בְּמֵלֵא עוֹלָם;

תּוֹנוֹ, בָּכוּ עַל רִשְׁעֵי רַב
הַשׁוֹרֵר לוֹ בְּעוֹלָם
אֲחֵר נִפְלָם בְּשֻׁדָּה הֶקְרַב
וְלֹא יָשׁוּבוּ לְעוֹלָם.

1956

שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו
וְנִפְשָׁם שִׁבְעַת-דָּדִים
שֶׁחָשְׁבוּ, דְּמָמוּ
וּבְכוּ עִמֵּיתָם.

שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו
(וְאוֹלֵי אַרְבָּעָה?)
שֶׁחָרַשׁ יָשְׁבוּ
לְאַחַר מִלְחָמָה.

שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו
מִבְּנֵי כָּל עַם וְעַם.
שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו –
שְׁלֹשָׁה בְּנֵי-אָדָם...

הָעָרֵב כָּכָר רַד
אִף הֵם עוֹד יָשְׁבוּ,
עַד הַפְּטִיר הָאֶחָד:
"נִקְוִים!" – וְהִלְכוּ..

1957

שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו

שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו,
שְׁלֹשָׁה חֲזָלִים,
שֶׁיָּשְׁבוּ וְשִׁחְקוּ
דוֹמָמִים וְאֵלֵמִים.

שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו,
שְׁלֹשָׁה שָׁם בְּלִבָּד,
יָשְׁבוּ וְהִחְרִישׁוּ –
זָכְרוּ הָאֶחָד.

שְׁלֹשָׁה הֵם הָיִו
(הֵיכָן? – לֹא חָשׁוּבוּ!)
שֶׁיָּשְׁבוּ וְזָכְרוּ
כִּי רָעַם לֹא יָשׁוּב.